

Prehistorie en Oudheid

bron 1

In het jaar 38 wordt een joods gezantschap uit de Egyptische stad Alexandrië in Rome door keizer Caligula ontvangen. De leider van het gezantschap, Philo van Alexandrië, een bekende joodse filosoof, schrijft hierover

Toen wij bij hem werden gebracht, bogen we naar de grond zodra we hem zagen, en groetten hem met eerbied en respect, hem aansprekend als keizer. En hij beantwoordde onze groet zo koel dat we niet alleen onze zaak maar ook ons leven opgaven. Want sarrend en grijnzend zei hij: "Zijn jullie die godenhaters die menen dat ik geen god ben, terwijl ik door alle anderen wel als god word aanbeden? En ik word door jullie niet zo aangesproken?" En de handen ten hemel heffend deed hij een uitspraak die te erg was om aan te horen, laat staan dat die woordelijk kan worden weergegeven.

bron 2

Een zilveren denarius uit de Romeinse tijd gevonden bij Didam, Gelderland

Toelichting

Op de voorzijde van de munt staat het hoofd van Hadrianus, keizer van het Romeinse Rijk van 117 tot 138.

Op de achterzijde staat de godin van de vrede Pax, met olijftak, scepter en hoorn van overvloed.

bron 3

Munt van 2 euro, in 2007 uitgebracht ter herdenking van het 50-jarig bestaan van de Europese Unie

Toelichting

Op de voorkant van de munt staat een kaartje van de landen van de Europese Unie.

Op de achterkant van de munt staat: 'Verdrag van Rome, 50 jaar, 2007, Koninkrijk der Nederlanden' met een opengeslagen boek (van het verdrag).

De Middeleeuwen

bron 4

In 1095 roept paus Urbanus II voor het eerst op tot een kruistocht. Volgens de kroniekschrijver Robert de Monnik zegt hij daarbij

Volken uit het rijk van de Perzen – een vervloekt volk, een volk dat van God is vervreemd – zijn daar (in Palestina) het gebied van de christenen binnengedrongen en hebben dit te vuur en te zwaard verwoest en geplunderd. Een deel van de inwoners hebben zij als gevangenen meegevoerd, anderen zijn ellendig ter dood gebracht. Gods kerken zijn tot in hun grondvesten vernield of dienstbaar gemaakt aan hun eigen eredienst (...).

Laat uw hart spreken en uw ziel moed vatten door de daden van uw voorouders, de dapperheid en grootheid van Karel de Grote en uw andere koningen, die de macht van de Heilige Kerk in hun land hebben gevestigd. En vooral, laat u bewegen ter wille van het Heilige Graf van Jezus Christus, onze Verlosser, dat door onreine volken in bezit is genomen.

Laat varen uw onderlinge haat en twisten, maak een einde aan uw strijd, beslecht uw bittere onenigheid. Begeeft u op weg naar het Heilige Graf, ontruk het land aan de handen van dat verfoeilijke volk.

bron 5

Uit het stadsrecht dat op 20 mei 1355 gegeven wordt aan Weesp

Hertog Willem van Beieren, graaf van Holland, van Zeeland, heer van Friesland en opvolger van het graafschap Henegouwen, maakt bekend aan ieder dat wij voor eeuwig gegeven hebben en geven aan onze stad Weesp, voor ons en voor al onze nakomelingen, de hierna beschreven rechten:

- Ten eerste zal de vrijheid van de stad gelden tot de uiterste kant van de grachten, zoals die nu gegraven zijn en van verdedigingswerken voorzien. (...)
- En van alle boetes uit vechtpartijen zullen wij tweederde deel krijgen en de stad en de schout en schepenen eenderde deel. Van dat eenderde deel is de helft voor de stad en de andere voor de schout en de schepenen in gelijke delen. Maar de boetes bij doodslag, vredebreuk en dergelijke komen ons toe.(...)
- Voorts zal wat binnen de stad Weesp aan misdaden gebeurt, worden berecht door onze schout met de schepenen van de stad. (...)
- Voorts zal elke poorter altijd door de rechtbank van de stad in Weesp berecht worden.
- Voorts zullen zij ons in ons leger dienen zoals zij tot nu toe gedaan hebben.

Ondertekend met het zegel van hertog Willem.

Toelichting

- Schout = hoofd van de politie in de middeleeuwse stad, aangesteld door de graaf.
- Schepenen = vergelijkbaar met de huidige wethouders.
- Poorter = burger van een stad.

Vroegmoderne tijd

bron 6

De Engelse beroepsmilitair Walter Morgan was van 1572 tot 1574 kapitein in de legers van Willem van Oranje. Hij hield een dagboek bij. Daarin beschrijft hij hoe de prins van Oranje met zijn leger bij de stad Roermond aankomt en probeert de burgers van de stad over te halen om zich bij hem aan te sluiten

Aan het slot van de dramatische redevoering (van Willem van Oranje) moesten de burgers van Roermond besluiten wat zij zouden doen. Zij kwamen tot het standpunt dat de prins volkomen terecht de wapens tegen de koning had opgenomen om te vechten voor de privileges van het land en voor zijn leven en zijn bezit. Maar zij moesten toch zijn eis naast zich neerleggen, want zij waren bang voor de wreedheden die het grote leger van de koning zou begaan, zoals dat ook in Napels en andere plaatsen was gebeurd. Bovendien betwijfelden zij of de prins en de opstandelingen sterk genoeg zouden zijn om tegen het kolossale leger van de koning weerstand te bieden.

Na zijn vergeefs verzoek beval de prins dat er geweld moest worden gebruikt. Enkele kolonels uit zijn regiment zorgden ervoor dat direct ladders en andere benodigde zaken werden aangevoerd en zij brachten enkele stukken geschut in stelling.

Toen stormden de soldaten onder dekking van het geschutsvuur met de kreet 'alle hens aan de ladders' op de muren aan.

De arme burgers hadden helemaal geen ervaring met het gebruik van vuurwapens in de strijd en vluchtten van de muren weg. Omdat zij bovendien niet over ervaren soldaten beschikten, die hen aanwijzingen konden geven voor de verdediging, bleek het niet moeilijk de stad zonder veel bloedvergieten te veroveren. Onder de burgerij waren bij de verovering 24 slachtoffers gevallen.

bron 7

De Pruisische koning Frederik de Grote (1712-1786) schrijft over de taak van een vorst

Ik herhaal dus: de vorst vertegenwoordigt de staat; hij en zijn volk vormen maar één enkel lichaam, dat slechts gelukkig kan zijn, voorzover eendracht de afzonderlijke ledematen bij elkaar houdt. De vorst is voor de staat die hij regeert wat het hoofd is voor het lichaam: hij moet voor het geheel zien, denken en handelen, om elk wenselijk voordeel te bereiken. Wil de monarchale regeringsvorm beter blijken dan de republikeinse, dan is het richtsnoer voor de vorst duidelijk: hij moet ijverig en rein van karakter zijn en al zijn krachten verzamelen om de taak te vervullen die hem is toegewezen.

bron 8

Joachim Nettelbeck (1738-1824), een Duitse zeeman uit Pommeren, was stuurman op Nederlandse slavenschepen. Hij schrijft hierover rond 1822 in zijn herinneringen

Voor ik met mijn herinneringen verder ga en vertel over de kleine avonturen die ik beleefde aan de Afrikaanse kust, wil ik iets over de slavenhandel zeggen. "Wat?" zullen velen misschien vragen, "Nettelbeck een slavenhandelaar? Zo'n verdorven beroep past toch niet bij zijn eerlijke Pommerense inborst?" Maar dit beroep had in die tijd nog niet die slechte naam. Die ontstond pas toen er, met name in Engeland, boeken verschenen tegen de slavenhandel en toen deze handel in het parlement een schandvlek voor de mensheid werd genoemd. En als deze handel nu in onbruik is geraakt of op veel beperkter schaal plaatsvindt, dan is de oude Nettelbeck daar alleen maar blij om. Vijftig jaar geleden was deze verderfelijke mensenhandel een bedrijvigheid als alle andere, zonder dat men zich zorgen maakte over de rechtmatigheid ervan.

bron 9

In 1795 verschijnt in Harlingen een pamflet waarin een onbekende auteur stelt dat vrouwen deel moeten hebben aan de regering van het land

Ik zou nooit gedurfd hebben de vrouwen haar rechten terug te willen geven, als ik niet duidelijk in artikel 15 van de Rechten van de Mens had gelezen: "De hele maatschappij wordt onderdrukt, als één van haar leden wordt onderdrukt". Tenzij men mij nu bewijst dat de vrouwen geen leden van de maatschappij zijn, vind ik mijn stelling bewezen. Het enige dat men mij zou kunnen tegenwerpen is, dat nergens in de geschiedenis blijkt dat vrouwen deze rechten gehad hebben. Maar ik geloof ook niet dat men mij kan aantonen dat de Vrijheid en Gelijkheid in de Rechten van de Mens, zoals zij nu in Frankrijk aangenomen zijn, ooit bestaan hebben.

Het is waar dat de mannen, opgeklaarder en verlichter wordend, zich in één klap van alle vooroordelen en despotisch geweld hebben kunnen bevrijden. Daarom begrijp ik niet, waarom ook de vrouwen zich niet kunnen verheffen uit de kring van de slavernij!

Moderne tijd

bron 10

Carl Peters (1856-1918) koopt vanaf 1884 van stamhoofden gebieden in Oost-Afrika. Daaruit ontstaat in 1885 de kolonie Duits Oost-Afrika. Carl Peters schrijft hier later over

Hoe zijn jullie (de Duitse kolonisten) er feitelijk toe gekomen in Oost-Afrika een Duitse kolonie te stichten? Hoe dikwijls heeft men mij die vraag gesteld. Het motief lag in de ontwikkeling van Duitsland vanaf de stichting van het Rijk. Mijn generatie heeft in haar jeugd de strijd van 1870-1871* beleefd. De geweldige indrukken van Sedan en Versailles konden niet zomaar aan ons voorbijgaan. Voor ons was het Duitse volk in die oorlog het sterkste land ter wereld. En wanneer wij dan de landkaarten bekeken moesten wij vaststellen dat dit machtigste land van Europa bijna het enige was dat geen kolonies had. Of wanneer wij in het buitenland vertoefden en ondervonden dat het Duitse volk het minst geacht werd van alle Europese volkeren, dat zelfs de Hollanders, Denen en Noren met verachting op ons neerkeken, dan schaamden wij ons zeer.

*1870-1871: de Frans-Duitse oorlog. Frankrijk werd verslagen in de slag bij Sedan. In het paleis van Versailles werd in 1871 het Duitse Keizerrijk uitgeroepen.

bron 11

De Amerikaanse natuurkundige Philip Morrison is tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken bij de ontwikkeling van de atoombom. In 1982 zegt hij daarover

De natuurkundigen hebben nu niets meer te maken met de ontwikkeling van de atoombom. Het is een industrie geworden. Het wordt gekocht en betaald. Er zitten duizenden banen aan vast. De materialen ervoor zijn kostbaar, er komen uiterst geavanceerde technieken aan te pas. De productieprocessen zijn gecompliceerd en het wordt gedaan door hoog gesalarieerd personeel. Dat is de erfenis van de Tweede Wereldoorlog, een rechtstreekse erfenis van Hitler. Toen we de nazi's versloegen, hebben wij (de natuurkundigen), en daar reken ik mijzelf ook toe, hun werk verbeterd. Ik kwam onverschillig tegenover de dood te staan. Ik kwam ertoe voor oorlog en vrede alles te willen riskeren. De Duitsers hebben de raket gemaakt. De kruisraket en ballistische raket zijn eveneens Duitse uitvindingen. De atoombom hadden ze niet, maar ik weet zeker dat ze die zouden hebben gekregen. We hadden het gevoel dat het gerechtvaardigd was. Nu vind ik dat uiteraard van niet.

bron 12

Op 27 december 1949 wordt de Nederlandse kolonie Nederlands-Indië na vier jaar strijd onafhankelijk. Soekarno wordt president van de nieuwe Republiek Indonesië. In 1955 organiseert hij samen met de leiders van andere nieuwe landen een conferentie van vrije ongebonden Afrikaanse en Aziatische landen in Bandung (Indonesië). Soekarno opent de conferentie met een toespraak. Daarin zegt hij

Als ik deze conferentiezaal rondkijk, en ik zie de eerbiedwaardige gasten die hier samenzijn, dan raakt mijn hart vervuld van emotie. Dit is de eerste intercontinentale conferentie van gekleurde volken in de geschiedenis van de mensheid. Ik ben er trots op dat mijn land jullie gastheer is. (...)

We horen vaak: "Het kolonialisme is dood". We moeten ons daardoor niet voor de gek laten houden of in slaap laten sussen. Ik zeg u, dat het kolonialisme nog niet dood is. Hoe kun je beweren dat het dood is, als er nog zulke grote gebieden van Azië en Afrika onvrij zijn?

Verder bind ik u op het hart om niet alleen te denken aan kolonialisme in de oude vorm, dat wij in Indonesië, en onze broeders en zusters in verschillende delen van Azië en Afrika, kenden. Er bestaat ook kolonialisme in een nieuw gewaad, in de vorm van economische controle, intellectuele controle, daadwerkelijke fysieke controle door een kleine maar vreemde gemeenschap binnen een natie. Het is een geslepen en vastbesloten vijand, die in verschillende vormen opduikt. Hij geeft zijn buit niet gemakkelijk op. Waar, wanneer en hoe het ook verschijnt, het kolonialisme is iets slechts, dat van de aardbodem weggevaagd zou moeten worden. (...)

Daarom ben ik erg betrokken bij de strijd tegen kolonialisme waarover ik nu spreek.

bron 13

Het gebouw van de voormalige synagoge in de Folkingestraat in Groningen, foto uit 1960

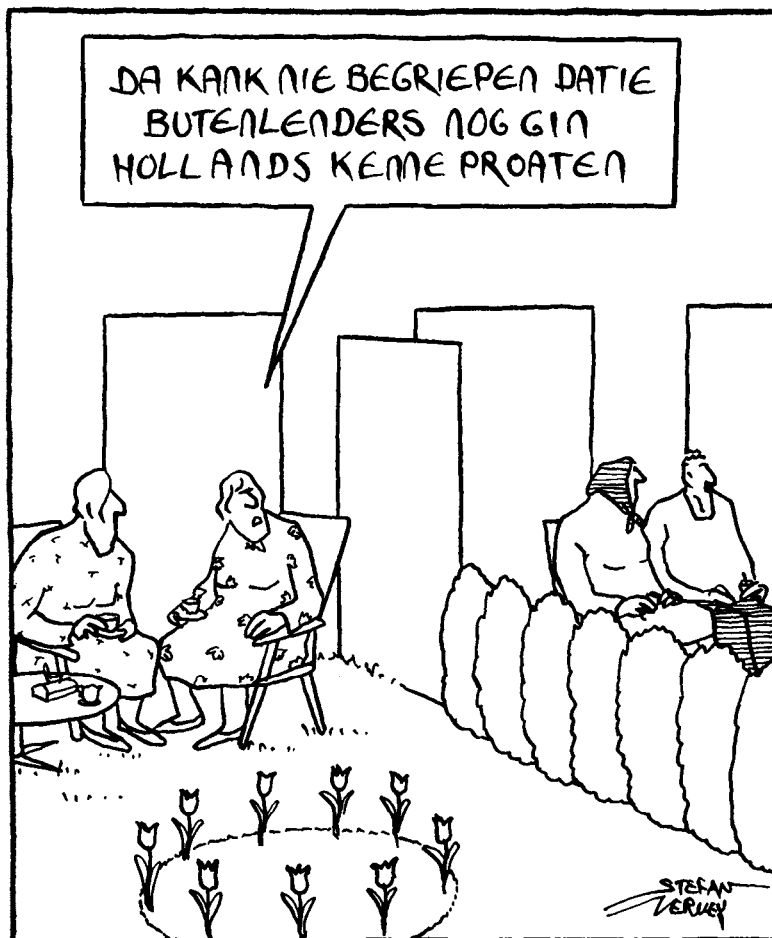
Toelichting

Op de deur staat: Astra - stomen - verven.

Een synagoge is een joods gebedshuis.

bron 14

Cartoon van Stefan Verwey in het dagblad De Gelderlander van 20 mei 1995

Toelichting

“Da kank nie begriepen datie butenlenders nog gin Hollands kenne proaten” is:
“Dat kan ik niet begrijpen, dat die buitenlanders nog geen Hollands kunnen praten.”